

"ปริญญา" เป้าหมายการศึกษาที่ควรถึง เวลาไหนก็ได้แล้วหรือยัง

.....ระที่ สาคริก

การศึกษาไทยเริ่มมอบปริญญามานานมากแล้ว ยิ่งไปกว่านั้น หลังจากเริ่มต้นให้ปริญญา ก็เริ่มมี กระแสกำหนดปริญญาระดับต่าง ๆ สร้างวิถีทางให้คนซึ่งเชื่อว่าตนเองยิ่งสูงก็ยิ่งดี ได้ใช้ เป็นโอกาส สะท้อน บรรยากาศแวดล้อมให้สังคมรู้สึกว่ามี มีการแบ่งชิงกัน เข้าสู่วิถีทางเพื่อไปปริญญา คึกคักมาด้วยการตะ เกียก ตะกายเพื่อให้ตนเองสามารถไต่บันไดขึ้นสู่ระดับสูงยิ่งขึ้นไปเรื่อย ๆ จนถึงขั้นที่ เรียกกันว่า "ไม่ได้ช่วยเล่นก็ เอาตัวรอด"

นอกจากนั้น ภายในกระแสอิทธิพลที่ตกอยู่ใต้การคิดและการจัดการโดยคนด้วยตนเอง เมื่อมีสถาบัน แห่งหนึ่งให้ปริญญาได้ แห่งอื่น ๆ ก็ค้นร่นชวนชวายให้กันบ้าง สะท้อนภาพของการมุ่งทิศทางการตามกระแส เสมือน เป็นผลจากการ เอาแบบอย่างกันและกันโดยที่มองไม่ เห็นว่าจะจบลงอย่างไร

อีกด้านหนึ่ง ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากผลดังกล่าว ก็รุนแรงหนาแน่นยิ่งขึ้นไปเรื่อย ๆ ทำให้สังคมชาตินิยม ธรรมชาติของบุคคลและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแวดวงที่ เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เริ่มมีการเคลื่อนไหว เน้นการพูดถึงความสำคัญของการจัดการศึกษา เพื่อพึ่งพาตนเองกว้างขวางมากขึ้น และสะท้อนแนวโน้ม ที่สานต่อไปสู่ผลสัมพัทธ์ระหว่าง เป้าหมายการจัดการศึกษากับการพึ่งพาตนเอง

จริง ๆ แล้ว การ เน้นอยู่เพียงภายในกรอบของการจัดการศึกษา อีกด้านหนึ่งน่าจะรู้สึกได้ว่า "กระแสการแก้ปัญหา ยังคง เน้นอยู่ที่ส่วนปลายของโครงสร้างพื้นฐาน ทำให้ไม่อาจหาทางออกได้อย่าง จริงจัง และปริญญา ก็ เป็นเพียงส่วนผิว ซึ่งหากสังคมและบุคคลยังคงสะท้อนภาพของการ เน้นอยู่กับส่วน นี้ ไม่ว่าจะจากการแสดงออกโดยรูปแบบใด และไม่ว่าสะท้อนภาพทางตรงหรือทางอ้อมก็ตาม ก็เป็นธรรมชาติที่กระแสผลพลอยจากภายนอก ได้รับโอกาสให้เข้าไปแฝงอยู่ภายในได้ ทำให้เป้าหมายของปริญญา ได้รับการแปลเพี้ยน โดยที่ความรู้สึกของคนผู้ยึดถือส่วนผิวไม่ว่าจะมีส่วน เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา โดยตรงหรือไม่ ย่อมมองได้ไม่ถึง

จากสิ่งที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมด หากมองสู่ภาพรวม ย่อมเห็นได้ว่า การจัดการศึกษามีได้สร้าง คนให้ เป็นผู้ที่มีนิสัยทบทวนชีวิตและประสบการณ์ตนเองซึ่งเป็นธรรมชาติที่แต่ละคนได้รับมาบนพื้นฐานสัญ ธรรมชาติ โดยกำเนิด แต่กลับให้โอกาสและสนับสนุนอิทธิพลดังกล่าว เข้าทำลายพื้นฐานชีวิตที่แท้จริงดังกล่าวอย่าง อิศระ

แม้ความ เข้าใจความหมาย "อิสริภาพของการศึกษา" ก็ยังยึดติดอยู่กับรูปแบบของอิสระที่อยู่ภาย นอก ทำให้เข้าไม่ถึงรากฐานอิสริภาพที่แท้จริง เนื่องจากภาวะยึดติด ยิ่งปล่อยไว้นานวันก็ยิ่งแน่นหนา ทำให้ละได้ยากยิ่งขึ้น

สองหวนกลับมาพิจารณาประเด็นหนึ่งซึ่งมักพบได้ใกล้ ๆ ตัวเราเองเสมอ นั่นคือการนิยามกล่าวกันว่า "การศึกษาเป็นสิ่งสร้างความเจริญให้แก่สังคม" และสืบเนื่องไปสู่อีกประเด็นหนึ่ง เมื่อมีบุคคลสักคนหนึ่งซึ่งชีวิต เขามีโอกาสเข้าไปอยู่ภายใต้อิทธิพลจากกระแสการจัดการศึกษามากนัก หากสะท้อนพฤติกรรมลักษณะใดลักษณะหนึ่งซึ่งไม่เป็นที่สวามิภักดิ์ของใครหรือกลุ่มบุคคลใดที่ชีวิตอยู่ในฐานะบ้านอิทธิพลกระแสมาแล้วสูงกว่ามาก ๆ มักถูกสมประมาทว่า เป็นบุคคลที่ขาดการศึกษา

และเมื่อมองสู่อีกด้านหนึ่ง ก็เห็นได้ว่า ยังมีอีกหลายคนซึ่งแม้ชีวิตจะมีไต่ผ่านบันไดการจัดการศึกษาจนถึงขั้นปริญญา แต่เขาก็เป็นผู้ที่สะท้อนแนวคิดและพฤติกรรมที่ค่อนข้างมีความมั่นคงอยู่กับความรู้ เหตุรู้ ผลลัพท์ซึ่งเป็นที่ยอมรับแก่บรรดาคนทั้งหลายซึ่งหลากหลายด้วยรูป ลักษณะได้อย่างกว้างขวาง ทั้ง ๆ ที่ตนเองมิได้มีอำนาจอะไรที่สร้างขึ้นมามีอยู่เหนือบุคคลอื่นอยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกัน ให้จำต้องเชื่อต้องศรัทธา ประเด็นเงื่อนไขที่น่ามากล่าวในตอนหลังนี้เอง ผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารและจัดการศึกษา หากรู้ได้จริง น่าจะแสดงออกถึงการให้ความสำคัญเพื่อการค้นคว้าวิจัยอย่างจริงจัง เพื่อนำหลักซึ่งเชื่อว่ามีอยู่ในความลุ่มลึก มาใช้ เป็นข้อมูลเพื่อการแก้ไขปรับปรุงระบบการจัดการศึกษาให้มุ่งสู่เป้าหมายแท้จริงยิ่งขึ้น แต่สิ่งซึ่งสะท้อนออกมาในความเป็นจริง กุจะมีแนวโน้มที่มีการเมินเฉย แต่หวนไปมุ่งเน้นรูปแบบการแก้ปัญหาที่ถูกกำหนดมาจากรากคานบน

ซึ่งสภาพเช่นนี้ ในอดีตคงจะเป็น เรื่องที่ เบียดเบียนพอสมควร แต่การ เปลี่ยนแปลงมาจนถึงปัจจุบัน หากใช้กระแสนี้จะค่อย ๆ หมกไปไม่ หากยังไม่ปรากฏเบียดเบียน แต่กำลังลงไปแฝงอยู่ภายในส่วนลึก ยิ่งขึ้น เพื่อการฉวยตัวไว้ให้ฝ่ายตนสามารถอยู่ได้ แม้สิ่งนี้จะมิใช่ปรากฏแก่ทุกคน เนื่องจากแต่ละบุคคล ต่างก็มี เหตุมีผลแตกต่างกันไปก็ตาม

อนึ่ง กระแสสังคมไทยทุกวันนี้จะมีแนวโน้มค่อนข้างมากขึ้น โดยที่มุ่งสนใจประนามตัวบุคคลว่าขาดการศึกษาซึ่งเป็นทรยศหน้าที่นิยามมาพิจารณาในประเด็นแรก แต่ขาดการให้ความสำคัญและสนใจวิเคราะห์บุคคลในประเด็นที่สอง เสมือนว่าพื้นฐานชีวิตคนจำนวนไม่น้อยที่ไม่สามารถรับรู้ เรื่องราวอันมีสาระสำคัญในชีวิตคนด้วยกันได้อย่างอิสระ แต่กลับมองไปยังบันไดซึ่ง เป็นเพียง เครื่องมือโดยที่มีคนด้วยกัน เป็นฝ่ายกำหนดด้วยความรู้สึกลินิยมชมชอบ จนถึงกับทะเลาะทะเลาะกายช่วงชิงกันมุ่งวิถีชีวิตสู่ช่องทางนี้อย่างขาดสติ

ประเด็นสำคัญประการหนึ่งที่น่านำมาพิจารณาก็คือ สิ่งซึ่งปรากฏอยู่ในกระแสการจัดการศึกษา หรือ การศึกษาในส่วนที่มีอิทธิพลจากคนด้วยกัน เป็นตัวกำหนด และผลที่สนองตอบก็สืบเนื่องมาจากความต้องการของคนอื่นเช่นกัน สิ่งที่ไต่กล่าวมาแล้วหากมองที่พื้นฐานและมองสู่ภาพรวม แม้ไม่ลึกซึ้งนักอาจพบได้ว่าจริง ๆ แล้ว เพราะคนตกอยู่ใต้อิทธิพลกระแสที่กำหนดให้มุ่งเน้นการมองปัญหาสู่ทิศทางเดียวและเป็นทิศทางที่มุ่งออกจากตนเองอย่างชัดเจนมาก

เมื่อกล่าวมาถึงตอนนี้แล้ว อาจมองเห็นคำถามที่น่าจะนำไปวิเคราะห์กันให้ลึกซึ้งศึกษามากขึ้น เช่น การศึกษาที่ทำให้จิตใจและความรู้สึกนึกคิดของคนมุ่ง เน้นปัญญา เป็น เป้าหมายนั้น เป็น เป้าหมายชีวิตที่แท้ จริงหรือเปล่า ก็กับการที่รู้สึกได้ว่า ยิ่งชีวิตคนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา แล้วยิ่งพึ่งพาตนเองไม่ได้ และยิ่งชีวิตคนเข้ามามีส่วนร่วมภายใต้อิทธิพลของการจัดการศึกษาก็ยิ่งส่งผลให้ มองสิ่งต่าง ๆ ซึ่งอยู่นอกตนเองดูทิศทางเดียวกัน เป็นการสร้างคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ครบถ้วนหรือก่อให้เกิดผลคือ เหลือเพียงซีกเดียวและเป็นซีกหลายอีกด้วย

ยิ่งไปกว่านั้นหากมองที่หลักการและนำมาวิเคราะห์ ก็จะยังมีแนวโน้มที่เห็นได้ชัดเจนมากขึ้นอีกว่า กระแสระบบการพิจารณาบุคคลเข้าสู่อำนาจการจัดการศึกษาซึ่งพบได้ทั่วไป เป็นจำนวนไม่น้อย ที่มี ลักษณะกำหนดให้บุคคลผู้เหมาะสมสมควรซึ่ง เป็นปัญหาดังกล่าว เข้าสู่อำนาจ แม้ยังไม่มากนักแต่ต้อง ยอมรับความจริงว่า กระแสอิทธิพลที่ซีกกับเหตุและผล แม้มีเจตนายู่เพียงเล็กน้อย ย่อมส่งผลได้อย่าง กว้างขวาง ทราบเท่าที่มนุษย์ยังมีกายซึ่งมีแนวโน้มอิทธิพลอยู่เหนือจิตใจ

เราน่าจะพบได้ว่า ภายในบ่วงชีวิตและการศึกษา เราได้สูญเสียสิ่งซึ่งเป็นความหวังว่าจะมีผล สร้างกุศลให้อยู่กับความมีเหตุมีผล หรือที่อาจ เรียกโดยถือหลักธรรมว่า "รู้จักพอ" ไปมากแล้ว ความจริงแล้ว ปริญญาที่มีไว้เพื่อการไขประโยชน์ และตัวของมันเองก็มีประโยชน์หากคน เป็นผู้รู้ได้ถึงพื้นฐานที่แท้จริง แต่ กระแสในลักษณะที่มุ่งทิศทาง เดียวและมุ่งออกจากตัวเองไปสู่สิ่งอื่น ไม่น่าจะใช่สิ่งซึ่งชีวิตจริงพึงปรารถนา

ใน เมื่อทุกชีวิตที่เกิดมาต่างก็พึงประสงค์ความสุขและความสงบ พบได้จากกรกล่าวโดยปากทั่ว ๆ ไป แต่กระแสนการจัดการศึกษาได้ส่งผลให้คน เป็นผู้มีลักษณะที่ชอบคุย แต่ทำจริง ๆ ยังสงสัยว่าทำได้หรือไม่ ใน เมื่อคำสารภาพจากภาพสะท้อนของการแสดงออกยังพบได้ว่า มีภาวะขาดสมดุลภายในกระแสการ อยู่ร่วมกันของคนในแวดวงซึ่งแม้ เพียงภายในกรอบที่มีการจัดการศึกษา ที่เห็นได้เป็นช่วง ๆ นับตั้งแต่ ระหว่างผู้บริหารกับบุคคลากร ระหว่างครูกับศิษย์ ยิ่งไปกว่านั้น ระหว่างผู้ที่อยู่ในแวดวงกับประชาชน ทั่วไป และระหว่างผู้ที่ใช้ผลการศึกษา เป็น เครื่องมือจนกระทั่งไปมาซึ่งทรัพย์สินเงินทองและความสบาย กับเพื่อนมนุษย์แม้ในสังคม เดียวกัน แต่ เขาเหล่านั้นยังมีชีวิตที่ยากไร้

หากสภาพสังคมไทยยังเป็นเช่นนี้แล้ว การนำเงินภาษีประชาชนมาใช้จ่ายเพื่อการจัดการศึกษาโดย อ้างว่า เพื่อมีผลสร้าง ความเจริญ จะเป็นเรื่องจริงเพียงใดหรือไม่ บุคคลผู้เข้าถึงแล้วซึ่งสังขรณ์ของชีวิตตนเอง แม้เพียงไม่ลึกซึ้งซึ้ง ก็ น่าจะพบคำตอบได้ด้วยตนเอง

คนที่ เกิดมาแล้วต้องดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกัน เป็นสังขรณ์นั้น ภาษาคนด้วยกันซึ่ง เป็นสื่อการศึกษาที่ลึกซึ้ง และแท้จริงยิ่งกว่าภาษาซึ่ง เป็นสิ่ง ประคองทั้งหลาย ทำให้คน แม้สัมผัสกันโดยพฤติกรรม สามารถรู้กันได้นั้น เชื่อว่าเป็นความจริง แม้ปากจะกล่าวว่าอย่างนั้น แม้พฤติกรรมซึ่งแสดงออก จะมีปนกันอยู่ทั้งจากใจ ซึ่งเป็นฐานธรรมชาติและจากเงื่อนไขแผ้วถนอมเป็นสิ่ง ประคอง ย่อมรู้สึกกันได้ สื่อการศึกษาที่มีกระแส ศรัทธา เป็นพื้นฐาน เท่านั้นที่จะส่งผลให้การจัดการศึกษา ได้รับผลในแนวทางสร้างสรรค์ที่แท้จริง

และคงไม่ เพียงจากที่ขอบเขตอยู่ เฉพาะผู้บริหารในสถาบันการศึกษาที่อยู่ในค่านการจัดการ เท่านั้น แม้สังคมไทยซึ่งน่าจะถือได้ว่า เป็นโรงเรียนพื้นฐาน ย่อมมีผลเช่นเดียวกัน เราจึงน่าจะถือได้ว่า หน้าที

ในการกำหนดผลผลิตเสียของการจัดการศึกษาที่มีต่อสังคม มิใช่จำกัดตัวเองอยู่เพียงในรั้วของสิ่งประภคิมฐ หากควรถือว่าเป็นหน้าที่ ที่ธรรมชาติใ้มอบหมายให้ไว้ให้จิตสำนึกของแต่ละคน ผู้ถือรากฐานการเกิด การดำรงชีวิต และการตาย อยู่บนผืนแผ่นดินแต่ละห้องถิ่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ในค่านของกลุ่มบุคคลผู้เข้าไปถืออำนาจการบริหารและจัดการศึกษา ก็ไม่ควรใช้โอกาสจำกัดสิทธิ และหน้าที่มนุษย์ของบุคคลากรผู้อยู่ภายใต้หากู้ไว้ว่า เขาทั้งหลายต่างมีจุดยืนอยู่อีกค่านหนึ่งซึ่งมิใช่จุดที่ตนเองยืนอยู่ คนเองจึงมีหน้าที่เพียงเพื่อใช้อำนาจที่ได้รับมอบไว้ เพื่อการคุ้มครองและให้โอกาสในการมีส่วนร่วมแสดงออก และสนองตอบด้วยการเข้าใจที่ลึกซึ้ง เพื่อเขาทั้งหลายจะสามารถพัฒนาตนเองขึ้นมาจากรูานแท้ของแต่ละคน

หากบัง เกิดผลสะท้อนที่สืบเนื่องมาจากการกระทำผิดเพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ควรให้อภัยจากรากฐานที่เกิดจากความเข้าใจที่ และให้โอกาสปรับตัวใหม่พร้อมให้กำลังใจอย่างสม่ำเสมอ มิใช่หน้าเอากฎระเบียบซึ่งจริง ๆ แล้วก็คือสิ่งประภคิมฐมาใช้พิฆาตในลักษณะขาดความรับผิดชอบ

ในค่านของครูอาจารย์และนักเรียนนักศึกษา ซึ่งหากมองเห็นการศึกษาทั้งในค่านธรรมชาติซึ่งเป็นพื้นฐานและในค่านการจัดการซึ่งเป็นสิ่งกำหนดโดยคน ตนเองมีชีวิตอยู่ภายในกระแสและระบบซึ่งมีครบถ้วนทั้งสองระดับนับ เป็นโอกาสอย่างยิ่งที่สิ่งแสงหาสาระอันมีคุณค่าได้อย่างครบสมบูรณ์ในทุก ๆ ค่าน แทนที่จะปล่อยให้ตัวเองตกอยู่ภายใต้การครอบงำของค่านที่เป็นเทคโนโลยีเพราะความประมาท คงเสาคความรู้ลึกที่เป็นนิสัยว่า ตนเองไม่เกี่ยวข้องกับปัญหาทั่วไป แต่ใช้โอกาสในฐานะที่แต่ละคนมีสิทธิการศึกษาที่เป็นของจริงแล้ว

และภายใต้กระแสอิทธิพลที่นับวันยิ่งไหลเชี่ยวยิ่งขึ้นไป เรือช ๆ ^{เห็นคือ กระแสวัฒนธรรมตะวันตกและค่านชีวิต} รวมควยหลักธรรมชาติที่กำหนดไว้ให้ ^{ค่านชีวิต} ชีวิตบุคคลผู้เกิดมาก่อน และมีประสบการณ์ยาวนานกว่า หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ ให้ผู้ใหญ่ผู้มีโอกาสเรียนรู้และสร้างค่านแบบที่ดี มีความมั่นคงอยู่กับเหตุและผล และมีความรับผิดชอบค้ำอยู่ เป็นเขาวชนหรือผู้ที่คอยโอกาสกว่าคน และรู้สึกท้าทายที่ตนเองจะแสดงความสามารถที่แนวทางซึ่งเชื่อว่าชอบธรรม ไม่เกรงตนเองที่จะต้องเผชิญกับกระแสที่ไหลสวนทางชีวิต เพื่อการแก้ปัญหาอย่างจริงจัง

และบนพื้นฐานหลักการที่ธรรมชาติใ้ให้ไว้เพื่อการศึกษาในชั้นพื้นฐานหลักการหนึ่ง ที่กล่าวไว้ว่า คนเราแต่ละคนที่อยู่ร่วมกันนั้น ต่างก็มีพื้นฐานแตกต่างกันไป ความกล้าหาญในการคิดการทำในสิ่งถูกต้องย่อมมีบุคคลอื่นให้ความร่วมมือ โดยไม่นำมายึดคิดว่ามีมากมีน้อย เพราะนั่น เป็นเรื่องปริมาณเท่านั้น แต่สิ่งซึ่งเป็นของจริง หรืออีกนัยหนึ่ง เป็นสิ่งซึ่งเกิดบนรากฐานของจิตวิญญาณ ย่อมสามารถเจริญงอกงามได้เสมอ

เสมือนปรากฏการณ์ธรรมชาติที่มองเห็น ๆ กันได้แทบทุกวันคือ ขณะใดที่ฟ้ามีลมมีค้ำด้วยเมฆหนา ก็หาใช่ว่าจะมีลมมีค้ำ เช่นนั้นตลอดไปไม่ บุคคลผู้รู้สึกอึดอัด หากสามารถคุมสติและรอโอกาสได้ ย่อมหวังได้พบกับท้องฟ้าโปร่งอย่างไม่มีข้อสงสัย กับอีกค่านหนึ่ง ท้องฟ้าที่แจ่มใส หากหลงยึดพิริคา ไม่นานนักย่อมต้องพบกับสภาพที่อาจทำให้ต้องฆ่าตัวตายได้ง่าย ๆ เช่นกัน หากชีวิตตนเองตกอยู่ในความประมาท

บุคคลใดที่มีปัญญาประคัมชีวิตอยู่แล้ว ไม่ว่าจะสูงต่ำเพียงใด แทนที่จะมุ่งแค่นำไปไขประโยชน์ หากได้หยุดคิดพิจารณาว่า ปัญญาคืออะไร เพียงช่วงเวลาไม่นานนักอาจมองเห็นภาพใหม่ซึ่งอยู่ในความลุ่มลึกได้เด่นชัดยิ่งขึ้น และบังเกิดหลักการที่พินนำไปไขประโยชน์ได้อย่างแท้จริง และหากใครคิดว่าตนเองควรมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา เพียงเข้าใจถึงจุดนี้ได้ ย่อมหมายความว่า ได้เข้าถึงจุดเริ่มต้นที่แท้จริงแล้ว